

6 verband geënte geschiedschrijving voor een ieder herkenbaar wil oproepen.

Vragen als deze verwijzen namelijk naar verborgen en onduidelijke grondstromen in de wereldgeschiedenis. Daarom laten zij zich zeker niet zonder meer beantwoorden door een chronologische rangschikking van het gebeuren aan de hand van in de bronnen vermelde feiten. De desbetreffende onderstromen treden pas aan de oppervlakte aan de hand van theoretische denkbeelden, die zorgvuldig zijn gegrondvest in duidelijke veronderstellingen omtrent de werking van maatschappelijke krachten.

Aldus verkregen antwoorden hebben zodoende altijd maar een beperkte geldigheid. Die geldigheid blijft bovendien steeds betwistbaar, eenvoudig omdat theorie en veronderstelling niet in staat zijn de volle historische waarheid of werkelijkheid te openbaren. Ook De Jong heeft herhaaldelijk gewezen op de beperktheid en betwistbaarheid van zijn geschiedverhaal. Hoe kan het ook anders als uit de geschiedenis zelf zo zonneklaar blijkt, dat zij telkens opnieuw tot een andere waarheid moeten worden herschreven?

En toch blijft de publieke opinie de strekking van zijn geschiedschrijving in volle overtuiging als absoluut aanvaardt. Als ik mij niet vergis komt dat door een voorstelling van zaken die de lezer nog in een ander opzicht naar een duidelijk herkenningspunt voert, dat hem moeiteloos houvast biedt. Niet alleen de spannende strijd tussen naties is in het geding, maar veel méér nog de altijd weer boeiende worsteling tussen goed en kwaad.

Onuitgesproken, maar daarom nog niet minder duidelijk, presenteert De Jong de Tweede Wereldoorlog andermaal als een zeer uitzonderlijk tijdvak. Duidelijker dan ooit stond toen immers goed tegenover kwaad, licht tegenover duisternis, wit tegenover zwart, mens tegenover demon. Zeker, tussen elk van die uitersten bewegen en warrelen tal van nuances en schakeringen. Maar in laatste instantie is de limiet, die elke twijfel uitbant, een onomstotelijk gegeven: de mens ontleent zijn waarde aan de strijd tegen het absolute kwaad, dat zijn personificatie vindt in de historische figuur van Adolf Hitler. En inderdaad, wie zal het wagen het te betwijfelen? Intussen stapt de historicus voort in de schoenen van de alom geëerbiedigde zedenmeester, steeds op zoek naar verantwoordelijkheden voor menselijk slagen of falen en altijd bereid daarover een al dan niet met zoveel woorden uitgesproken oordeel te vellen. Wie hem daarover lastig valt krijgt steevast te horen, dat in de onderhavige kwestie de lezer er toch recht op heeft het subjectieve oordeel van de geschiedschrijver te vernemen.

Mij baart het recht van mijn eventuele lezer heel wat minder zorg. Als historicus probeer ik zoveel mogelijk helderheid te verschaffen over het ontstaan van in mijn oog interessante maatschappelijke problemen en de manier waarop men die heeft aangepakt. Voor de rest heb ik aan de lezer geen boodschap. In kwesties van ethiek en moraal geef ik, evenals de meeste collega's in het vak, niet thuis, al ontken ik daarmee geenszins de eigen subjectiviteit. Ik denk, dat het zijn nut heeft te proberen begrip op te